

פְּרָסִי

יצחק בנימיני

בצ'אל; אוניברסיטת תל-אביב

אני התביישתי בלהיות פרסי. כלומר, פעם, בילדותי ובנעוריי [אין אושר גדול יותר מחיבור הגעגועים אל הילדות, אל הקסם שלהם, ומצד שני אין גם אושר גדול יותר מהשתחררות מאותה נוסטלגיה לעבר, אל הראשוני שלי. אולי אני פה ופה, גם מייצר סיפור על המצאת האני שלי, מתוך נוסטלגיה, אבל גם שמחה שבמרחק על היותי כאן ולא שם, בתוך המצוקה, שאליה מתייחס הגעגוע, מצוקה שעטופה בזיכרונות, שההווה עוטפם בצלופן פואטי]. בעצם, גם היום קצת... קצת כזה שלא קיים, אבל קצת. איפשהו גם כאן, שמא וידוי זה יצביע עליי, שאני — פרסי. אני? [מתי חשבתי על עצמי לראשונה כאני? ברור שאין זה זכור לי, אני, מתי אני הייתי פעם ראשונה אני, כלומר מתי פעם ראשונה אני אמרתי לאני "אני", אבל אני יכול לזכור כמה עקבות של אותו מאורע הרה-גורל, אולי: המחשבות על תיאטרון-העולם שמילאו אותי ספק בסביבות גיל 4? 5? שהעולם הזה שסביבי, אמי, אבי, הילדים, הגן, כיתה א, אינם אלא סוג של מחזה המוצג בפניי? האם הצעד הבא אחרי המצאת האני היה ביטולו של העולם החיצון ושליטתו האימפריאליסטית של האני עליו בשם הסבל על בדידותו של אני המבקש לטעון לקיומה של האשליה המטיבה?

בשלב זה איבדתי גם את נוכחותה של האמונה באלוהים]. מי אני? ולמה התביישתי? היום גם, בושה. לפחות על כך, גם, שאני התביישתי. האני שלי היום מבוגר, בטוח בעצמו, משכיל, כותב מאמר ברגע זה, מודע פוליטית, אבל, עדיין, קצת, מה אם הקורא יגלה שאני פרסי? [על מה יכולה להתבסס התגלית? על השמועה על המוצא ההורי? על המראה? על מבטא שאין לי? עדיין אני יכול לשמוע אמירות "מחמיאות": "ואוו! אתה ממש לא נראה פרסי. לא יכולתי להאמין". האם גם אני מבקש שלא להאמין בכך? בבית הכנסת של אבי שהלכתי אליו לאחרונה לשבת יחד עם בני שהוא בית כנסת כלל-מזרחי גם כדי לעודד את אבי על שבנו בכורו נאות להתפלל מצאתי חזרה את מנהג אמירת השלום הכה-תרבותית של יוצאי בית הכנסת שלמרות היותו-כלל מזרחי רובם פרסים ופרסי שלא מזמן עלה כנראה לישראל ומדבר פרסית עכשווית יותר נתקל באבי חזרה וכירך אותו בברכה פרסית ארוכה ומפותלת לפי כללי הנימוס וכה אמרתי לעצמי שהוא נראה ממש פרסי וכעבור כמה ימים אותו פרסי חדש חלף על פני אמי בשעה שישבה בחצר ביתה וזו העירה לי: "ממש דומה לך, איציק, רק תוריד את המשקפיים,

ואתה בול כמוהו...]. ולמה פרסי? נולדתי בפרס? והיכן בכלל לעזאזל פרס? אפילו תמונות שלה לא ראיתי הרבה, רק זיכרונות יפיפיים על פרס בילדותה של אמי, איספהן, עיר הארמונות... אותו ארמון שמשפחת אמי התגוררה בו, עם האיל שנאכל, השלג, העורב החכם... [אילו נזכרתי בזיכרונות של אמי כפי שסיפרה לי בארבע לפנות בוקר אחרי לידת בני בכורי היתה אומרת אבי נחמיה היה איש אמיד שיחד עם האחים שלו עסק בייצור נעליים קנו להם בית ענק ממש ארמון עם הרבה חדרים מהמוסלמים כיפות בתקרה יפות מאוד ובכל חדר שכנה משפחת אחד האחים כשבשבתות ובחגים היינו כולנו מכינים את הארוחות ואוכלים יחד וגם אני נזכרת באיל שפעם דוד שלי הביא בחופשה מהצבא איל שהוא כשר לאכילה או כבש ששחטנו כל פסח ובמקום מקרר הכנסנו בכדים ענקיים במחסן את החלקים והברכה עם הדגים שמעליו עורב ביקש החכם תמיד לרמות אותנו עד שסבא נפל וחלה והעסק נהרס ונהיינו עניים מאוד אז הציעו לנו לעלות לארץ ובאנו לפה לטבריה הפסקתי את הלימודים ואני ואחותי דליה עבדנו בפרדסים באזור וגם בתור גננת בהתחלה ואחרי כן הכרתי את אבא אבל אחרי שהיה לי משהו שהתברר לאמא שלי במקרה שהוא לא יכול להביא ילדים ואבא ואני התחתנו והיתה תקופה קשה במשפחה היינו עניים ואבא שלי נחמיה לא יכל לשלם לאבא נדוניה אז המשפחה שלו עשתה עליו חרם במיוחד אחיו החורג הגדול נהג המונית מקדימה שנהרג בתאונה זיכרוננו לברכה שהכה את אבא ואחיו עוד בפרס אחרי שאמא של אבא מתה מיד אחרי הלידה ואבא שלהם ברח לאשה אחרת והשאיר ארבע אחים ואחות לבד דואגים לעצמם וטפו טפו שלא נדע מצרות הוא נהרג בתאונה אחרי שמספרים שבבוקר לפני שיצא לנסיעה אשתו שאותה הוא הכה צעקה מהחלון כך שכל השכנים גם נכחו בקריאתה שלא תחזור חי! ובדרך מירושלים הוא במונית עם עוד שמונה שלא נדע מצרות היה גשום והאוטו מרצדס החליק וכולם נהרגו והיה אבל גדול במשפחה ולא היה חשק גדול כשנולדת ממש קצת אחרי התאונה רצינו לקרוא לך דניאל אבל אז כשהמוהל ביקש לקרוא בשמך לפני שהספקתי להגיד דניאל סבתא של אבא קראה יצחק כשהיית קטן אמרתי לך שאתה לא יכול לריב עם אבא שלך כל הזמן כי הוא סבל מאוד בילדות עבד קשה ועכשיו הוא רוצה לראות אתכם גדולים רוצה כבוד תיתנו לו גם לי קשה לא היתה לו אמא ואבא לא היה אתו ורק סבתא שלו היתה אתו לא אהבת אותה כשהיית ילד קטן אבל אותך היא אהבה כי קראה לך יצחק אבינו על שם אביה ואהבה את אבא שלך בגלל שאחרי שאבא אמא שלו מתה היא גידלה אותו לכדה והוא כשהם עלו לארץ עבד קשה בשוק הסיטונאי בתל-אביב כסבל אבא שלך הרזה כל כך אז לחתונה שלנו לא באו אחיו של אבא חוץ מדודה עזאת שלא הקשיבה לאח שלו וקנינו בית בקריית שלום שהיו בו הרבה פרדסים של הערבים של יפו שכרחו במלחמה] בניגוד למה זה להיות פרסי, שכולם נתנו לי להבין שזה לא טוב. אולי אפילו — אני־מתבייש־להיות־פרסי — היה כל האני שלי. ואפילו האני הכותב היום התפתח כולו מתוך האני הזה והבושה בו.

לגן הילדים הגעתי, אבל כבר ביישן. ואז הצטנפתי בתוך כושה עם שם.

פרסי. הילדים, ברובם בנים של עיראקים, מרוקאים, סכין, אמא שלי מאוד זלזלה בהם, כי בטבריה הם והמרוקאים אחרי שבאו מפרס לא הסתדרו. ואחרים, לא ממש אשכנזים. הילדים האלה, וגם הנערים בתיכון: אתה פרסי. חי חי חי. איזה פרסי. חי חי חי. היום אולי אני פרסי, אם שואלים, ואם אני פרסי אני... כי פרסי זה חרא. פרסי קמצן. פרסי עם שפם. פרסי מבטא מצחיק. הפרסי הלך עם מכות.

והיו כאילו שני זני פרסים — הצד של אבי והצד של אמי. הצד של אבי, זה הדבר שאני הכי הרבה לא רציתי להיות קרוב אליי. הם מאוד מאוד לא. לא רוצה כמוהם. מוכרי נעליים לפי מידת הסטריאוטיפ. והצד של אמי. הם איכשהו בסדר. מוכרים סחורות אחרות. הם לא היו תחת בושה. כאילו לא הרגשת שהם פרסים. אולי להיות פרסי היה גם להתבייש.

היו בתיכון שני פרסים אתי. כאלה מסריחים. לא היה ריח. אבל מסריחים כי הם פרסים [מי שנתפסו אצלנו כמסריחים באופן ממשי היו הבוכרים ששטפו את שכונת קריית שלום, כשאמי אמרה תמיד שיש להם ריח מסריח כי הם לא מתקלחים והם שותים הרבה וודקה כי זה שורף להם את השומן הרב של האוכל עם העופות השמנים אבל מאכל אחד טעים היה להם וזהו האושפולואו שגם אמי וגם מסעדות בוכריות אחרות לא יצליחו לשלוח לי אותה כפית טעימה שהשכנה זילפה העניקה לי, גם אחרי שסיפרה אותי וכולי רצתי הביתה מהר להדביק עם דבק פלסטיק לכן את השערות חזרה]. והכי הרבה רציתי להתרחק מהם. לא להיות הם. ואיך צחקתי עליהם? שהם פרסים. איזה מצחיק. האחד רצה להיות מאוד חבר שלי. והשני גם הוא עולה חדש אבל חצי עיוור. עין עטופה בתחבושת ובמשקף כהה. איכס. איזה מכוער. ורגע. גם אני הייתי בעצם מכוער. כי אני פרסי. גם. ככה לימדו אותי הילדים. והפרסי, הראשון, בכיתה שלי, הוא חטף פעם אבן גדולה ממני בראש. לא בכוונה. ישבנו כל הילדים ליד גדר ואבן הפריעה לי. זרקתי אותה לגדר, וזו פגעה בה. מתוך המכה חזרה ונפלה על ראשו של זה ודם.

גרמני, צרפתי או בכלל אירופי. רק לא פרסי. אבל גם לא ישראלי. כי ישראלי זה כלום. וגם בישראלי הזה אני סובל. כך גדלתי עם תשוקה למשהו אחר. של שמה. שם. ללמוד גרמנית. ללמוד צרפתית. להשכיל. כי השכלה זה לא להיות פרסי. לא מזרחי אחר כך. להאזין לקלאסית. אפילו לא אשכנזי שזו גרסה דלה. ומה עם יהודי? אולי, מתוך בית הכנסת של אבי בילדות שאליו לא אהבתי ללכת אבל היתה בו לעתים קדושה ילדותית [...] אלא שבית המקדש עמד על תלו — בית הכנסת העיראקי הקטן של קריית שלום על שפת נהר הכביש הראשי, בשחרית שבת עטף אבי אותי ואת שני אחיי הקטנים בטליתו הגדולה, אסר להביט במ ובקולם העמוק לרגע קט נפרץ ההווה, נושאים כפיים בהיכלו של שלמה מזמרים: יברכך. אדוני. וישמרך. יאר.

אדוני. פניו. אליך. ויחנך. ישא. אדוני. פניו. אליך. וישם. לך. שלום. <ציטוט

מתוך ספרי>

לצד חוויה מטפיזית זו נשבעתי גם לשקר בפני אלוהים הנוכח בפני איבוד האמונה בו. שמא מאז האני מחפשה? השבועה היתה ניסוי הנגדה לצינוי בתורה שלא להישבע לשווא שנבע ממצוקת הבדידות והציג תוצאות של הצלחות במציאות דווקא בעקבות השקר, קדושה שהיתה בהמשך מוזיקלית-נוצרית.

מכל זה כמובן, ואולי לא כמובן, יוצא האוכל, האוכל הפרסי, של אמי. אמא שהיא באוכל, ופרסיות שהיא באוכל. היום כשאני אומר שאני פרסי אני מנסח זאת לעצמי תוך טעימה, מתוך זיכרונות של אוכל, שם אין בושה, פשוט [אולי מכיוון שהבושה תודעתית והאוכל הפרסי שנגע בקצהו של הגוף ידע להערים על התודעה, על האני הזה, ולענג אותו, ולמכור לו את האמהות הנאכלת בלא להתנגד]. גם אשתי שהגיעה ממחוזות הארצות הפולניות אינה יכולה להתנתק, אהבתה אליי מתווכת בגונדי [הגונדי הוא קציצה גדולה וכדורית של גרגירי חומס מגורדים, קצת בצל ועוף שחון, שמתבשל לו במרק עם כורכום, וגונדי זה הוא מנת ביניים או מנת שוליים למנה העיקרית, אך קיבל מחוץ לגבולות הפרסיות את מרכז תשומת הלב וידידות אפרסיות של אשתי ורודפות אחריה כדי שתרגל אחרי חמותה בתקווה לזכות במתכון גואל] ובאור־מֶה־סְבָּזִי של אמי בערב שבת.

אמי, אבי וכולם שסכבו אותי לא נתקפו מעולם, כך נראה לי מתוך עולמי המבוש, בושה במה שהם, אלא חיים דקה-דקה בעיסוקיהם. לא נתקלו בילדים מגדפים? לא שמעו בדיחות על קמצנות? נראה שעולמם הקהילתי של הפרסיות שאותו העתיקו לכאן שימש מגן. לי לא. נותרתי חשוף. עם מי להזדהות? עם אבי? לא. עם אמי? לא. עם דודיי? לא ולא. השבר אולי שלח אותי להזדהות עם השבר עצמו. בגיל הנעורים מצאתי על כן את עצמי במוזיקת הדיכאון של להקות הגל החדש והפאנק. בהמשך המיסות סיפקו את מנת הֶפְרָסִיָה היומית [יש ממד אולי של עצבות מתענגת במוזיקה הפרסית הקלאסית שהוריי הביאו מאיראן של השאה ירום הודו שהביאה אותי לדלג על הישראליות היישר לזרועות הגויים, דבר שמצריך ציטוט עצמי מטקסט אחר, שכך נפתח: מרפסת בדירת קרקע בשכונת קריית שלום, גבול יפו תל-אביב. בליל קיץ חם, אני הילד, אחיי הצעירים והוריי בוהים בשחור-לבן טלוויזיוני. בישראל, אריק אלברשטיין או חווה איינשטיין שרים. אמא ואבא נגעלים: איחס! איזה זבל! ומעבירים ישירות לירדן שאמנם אינה איראן האהובה (גם השאה הרם אהוב מאוד) אך רקדניות הבטן וצליליה המסתלסלים ערבים יותר לאוזן מהשטיינים. אז לא פה ולא שם. לא מכוננים לי זהות ישראלית יציבה ולא מצליחים לייצר בן מזרחי אותנטי. קשה לי להזדהות עם ההורים. הם מנותקים. מעתה גם אני]. אח! איזו מיתולוגיה של העצמי!